

מידי דהנה אנרף של ריעי, ולהוציא מהחדר נר של חרס שהדליקו בו באותה שבת משום גרף של רעי, יש מתירים לכל אדם, ויש מתירים לאיסטניס לחוד (מרדכי ביצה תרמב). ■ להלכה, יש שכתב שמותר לכל אדם שאומר 'מאוס עלי', שהרי אפילו על אפר סברה הגמ' בהוה אמינא שהוא נחשב גרף של רעי, וגם לפי דחיית הגמ' דוקא אפר אינו נחשב גרף של רעי משום שאינו מאוס והוא מכוסה, אבל נר שבדאי מאוס הוא והוא מגולה, נחשב גרף של רעי (ב"ח או"ח רעט, א). ויש שכתב, שרק לאיסטניס מותר (רמ"א שם).

גרף של רעי מיגלי, שכיון שהוא ומגולה וריחו רע, התיירו לטלטלו משום כבוד הבריות (ריטב"א המייחס לר"ן).

מטלטלין כנונא אנב קיטמא ואף על גב דאפא עליה שברי עצים, כלומר, שהכנונא היא בסיס לדבר האסור והמותר, ששברי העצים הם מוקצה, והאפר הוא דבר המותר (שלמסקנא מדובר באפר שהיתה דעתו עליו מערב שבת שאינו מוקצה) (רש"י ותוס'). ואף ששברי העצים מונחים על האפר, אין האפר נעשה בסיס להם, משום שאינו מניחם על האפר אלא בדרך מקרה ולא כדי שיהיה האפר בסיס להם, ודין 'בסיס' הוא רק כאשר המוקצה מונח על הדבר המותר כדי שיהא הדבר המותר בסיס לו (מג"א ש"ט, ו מחצה"ש). ויש שביאר, שהאפר שבצדי המחטה אינו מכוסה בשברי עצים, ומכאן אפר זה מותרת הכנונא בטלטול (רעק"א בגליון השו"ע שם). ויש מפרשים, שהמחטה אינה נעשית כלל בסיס לשברי העצים המעטים שעליה, אלא שמכל מקום היה עליו לנער את שברי העצים ממנה, ולזה מועיל האפר שמחמתו אינו יכול לנערם, כי אז יתפזר האפר (רשב"א כאן ותוס' ביצה כא, ב ד"ה כנונא, בשם ר"ח). ויש שפירש, שאף למסקנא מדובר באפר שהוסק בשבת והוא מוקצה משום נולד, והיתר טלטול המחטה הוא משום שהאפר ושברי העצים טפלים לה (רמב"ן). ומה שאמרה הגמ' שמטלטלים 'אנב קיטמא', אין הכוונה שהאפר הוא סיבת היתר הטלטול, אלא הכוונה שמטלטלים אפילו שהאפר קיים במחטה (ריטב"א).

ישוין שאם יש בה שברי פתילה שאסור לטלטל, שכיון שאינם פתילות שלימות, הם נחשבים כאבנים וצורות (תוס' ד"ה הנח). והגם ששברי פתילות הראוים להדלקה נוספת אינם מוקצה, כמבואר להלן (קד, ב), ששברי כלים הראוים לעשות מהם מלאכה אינם מוקצים [קושיית רעק"א], סתם שברי פתילה שדלקו כל הלילה כבר אינם ראוים לשימוש (בית מאיר או"ח ש"י, ח).

בגלילא שנו, ששברי פתילה חשובים להם לפי שאין בגדי פשתן מצויים להם, ולכן אינם בטלים ונעשה הנר בסיס להם (רש"י). אבל בשאר מקומות ששברי הפתילה אינם חשובים, אף אם השמן גם כן אינו חשוב, נעשה הנר בסיס לדבר האסור ולדבר המותר ומותר בטלטול, שבסיס לדבר האסור והמותר הוא גם לשוים בחשיבותם (ב"י או"ח ש"י, ח בדעת רש"י, ע"פ נשמת אדם שבת סז, ב). ויש מפרשים, שהשמן לא נחשב אצלם לפי שהיה מצוי להם שמן לרוב, ולכן שברי הפתילה לא בטלים אגב השמן (תוס' כאן ובהגיגה כה, א ד"ה בגלילא). ואף שגם שברי הפתילה לא היו חשובים להם [כמבואר בתוס' שהיה מצוי שם גם פשתן לרוב], מכל מקום נאסר הנר בטלטול, שלפי פירוש זה, בסיס לדבר האסור והמותר הוא דוקא כשהיתר חשוב מהאיסור [שאז האיסור בטל להיתר] (ב"י ונשמת אדם שם בדעת תוס'). ■ להלכה, בסיס לדבר האסור והמותר השוים בחשיבותם, אסור בטלטול [כדעת תוס'], בין אם שניהם חשובים ובין אם שניהם אינם חשובים (משנ"ב ש"י, ג ושו"ע צ"ש, ל).

הנח לנר שמן ופתילה הואיל ונעשה בסיס לדבר האסור - 'הדבר האסור הוא השלהבת, ואף על פי שמותר ליהנות מאורה, אבל אסור ליגע בה [משום כביבו], וכיון שאי אפשר לשלהבת ללא הנר והשמן והם בסיס לה, הם נעשים כמותה כל זמן שהיא דולקת (רש"י; ריטב"א). ועוד, שאופן השימוש בנר הוא במקומו הואיל ואין דרך לטלטלו שמא יכבה, ומציאות זו של חפץ שאינו עשוי לטלטול, מחשיבה אותו מוקצה למרות שמותר ליהנות ממנו, ולכן השלהבת שבנר נחשבת מוקצה, לא כן הנר השמן והפתילה, מאחר ומותרים לאחר הכיבו, אינם מוקצה כבר מעתה לרבי שמעון, שהוא כגמרו בידי אדם (חזו"א או"ח מא, טז). ויש שפירש, שהטעם ששלהבת מוקצה, כי אין בשלהבת ממש, וגם אי אפשר לטלטלה בפני עצמה, ואינה נחשבת חלק מכלי הנר שיש בו ממש, כי השלהבת מתחדשת בכל עת, וגם היא עיקר הנר לא הכלי, ודינה כמוקצה מחמת גופו (מנחת שלמה א"י, א).

והוצרך רבא לטעם של 'בסיס לדבר האסור', ולא אסרו משום שהקצהו למצותו, שכיון שהקצהו להנאת כבוד שבת, טלטול הנר לצורך מקומו אינו הפקעה למצוה (ריטב"א).

לי היתר רבי לטלטל מחטה באפירה, לצורך גופה או מקומה, שמחטה היא כלי שמלאכתו לאיסור (ריטב"א; תוס' ביצה כא, ב ד"ה כנונא). ויש שסובר, שמחטה היא כלי שמלאכתו להיתר, כיון שאינה מיוחדת דוקא לתשמישי איסור (שטמ"ק שם ד"ה הוה, בדעת רש"י להלן המשוה מחטה לכלכלת פירות).

ובהוה אמינא סברה הגמ' שהאפר שבמחטה הוא מוקצה, ומכל מקום היתר רבי לטלטל את האפר אגב המחטה שבה הוא נתון (רש"י). ומה שהאפר מוקצה הוא רק לדעת רבי יהודה המצריך הכנה מבעוד יום, אבל לדעת רבי שמעון אינו מוקצה, כי ראוי הוא לכיסוי רוק או צואה (רש"י, ומהרש"א בביאור דבריו). ויש מפרשים, שהוא מוקצה גם לדעת רבי שמעון (מהדורא בתרא, בדעת תוס' ד"ה ל), ומדובר באפר שהוסק בשבת, שהוא מוקצה משום 'נולד' שמודה בו רבי שמעון שהוא אסור (תוס' רא"ש וריטב"א). ואף שאפר כירה מוכן לשימוש אינו מוקצה [ראה ביצה ב, א], אפר המחטה הוא מוקצה, כי מדובר כשאינו צריך את האפר ולא חשב עליו לתשמיש, שבאופן זה הוא מוקצה (רמב"ן; רשב"א בשם רש"י), או שישנה אפר מחטה מאפר כירה, שאפר מחטה עשוי מלבונה וכיוצא בה שהוא דק מאד ואינו ראוי לכסות בו שום דבר, והוא מוקצה אלא אם דעתו עליו מאתמול (רמב"ן בפי' נוסף).

בכלקיה מלאה פירות עסקין, ואינה נעשית בסיס לאבן אלא לפירות, לפי שהפירות חשובים והאבן אינה חשובה, וכשהיתר חשוב והאיסור אינו חשוב, אין היתר נעשה בסיס לדבר האסור. ועוד, שאין דרך לטול אבן בכלכלה, ונמצא שעיקר הטלטול הוא הפירות (רמב"ן).

הכא נמי דאית בה קרטיין, ומדובר באופן שיטנפו הגרגירים אם ינערם, שאם לא כן היתה המחטה אסורה בטלטול, וכמבואר בגמ' להלן (קמב, א) לענין כלכלת פירות שאם יש אפשרות לנערם, אסורה הכלכלה בטלטול (ריטב"א). והחידוש בהיתרו של רבי שאינו נלמד מהמשנה של כלכלה, שהגרגירים הנותרים חשובים, עד שמחמתם הטלטול מותר (מהדורא בתרא).

קרטיין בי רבי מי חשיבי, ולכן, אז לו בלבד שהם לא יתירו את טלטול המחטה, אלא הם אף אסורים בטלטול, שמוקצה לעשירים בבית עשירים הוא מוקצה לעשירים, וכיון שהוקצו מדעתו של בעל הבית, אסורים לכל העולם (רמב"ן; ר"ן בפירושו ובידושים). ■ וכן להלכה, שאם לכל העולם היתר חשוב ולבעל הבית אינו חשוב, הולכים לפי בעל הבית (שו"ע או"ח שח, נב, ומשנ"ב שם, ו-שי, לג).